

İrfan Sayar'la

Düş ve Gerçek Üzerine

Adı, yaratıcısı olduğu Zihni Sinir karakteriyle özdeşleşen karikatürist ve tasarımcı İrfan Sayar'ın, düşlerini kendi elleriyle gerçeğe çevirdiği, kendi deyimiyle Türkiye'nin ilk "vitrinli atölyesi" Proce'nin konuştuk.

Proce'ye gidebilmek için Arnavutköy İskelesi'nde otobüsten inip, duvarlarında dalgaların yankılandığı evlerin yanından geçerek, bana verilen tarif üzerine kilise meydanına doğru yolu takip etmeye başladım. Kilise meydanına vardığımda ilk anda Proce'yi göremediğim için yakındaki bakkala yaklaştım ve "İrfan Sayar'ın atölyesi nerede acaba?" diye sordum. "Zihni Sinir'i diyorsun değil mi?" diyerek yüzünde kocaman bir gülümsemeyle yolun karşı tarafındaki küçük bir dükkânı işaret etti.

İrfan Sayar, Zihni Sinir karakteriyle artık öylesine özdeşleştirilmiş ki neredeyse bulunduğu her yerde onun adıyla anılır olmuş. "Proce"leriyle uzun yıllar boyunca mizah dergilerinde yer alan, çizimlerindeki ayrıntılarla, çoğu komik de olsa uygulanabilir olan basit fikirleriyle hepimizi gülümseten Zihni Sinir'in yaratıcısı İrfan Sayar'la yazdan kalma bir havada, elimizde çaylarımız koyu bir sohbet tutturduk. Zihni Sinir'den, Proce'den, yaratıcılıktan ve İnternet'teki sitesinden söz ettik.

İşte İrfan Sayar'ın Proce adlı atölyesi.

Zihni Sinir Kimdir?

Zihni Sinir, İrfan Sayar tarafından ortaya çıkarılmış bir çizgi karakter. Ancak bu çizgi karakterin diğerlerinden farklı bir yönü var: O bir buluşçu. Sürekli olarak çevresindeki küçük sorunları çözmeye, hayatı kolaylaştırmaya yönelik küçük buluşlar yapmaya uğraşıyor. Sorunlar karşısında bulduğu dahiyane çözümlerle hepimizin gülümsemesine neden oluyor.

İrfan Sayar'ın profesyonel çizim hayatı, Güzel Sanatlar Akademisi'nin Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü'nün ikinci sınıfında okuduğu yıllarda, Oğuz Aral yönetimindeki eski mizah dergisi Gırgır'da çizdiği yıllara kadar uzanıyor. "O zamanlar Oğuz Aral bize hareket serbestliğimizin yüksek olduğu bir köşe ayırmıştı ve 'İrfan Sayar 22 derece fittink gözlükleri arkasından dünyayı nasıl görüyor?' adlı bir bölümüm vardı" diyor İrfan Sayar. Zihni Sinir'in ilk ortaya çıktığı yer de bu köşe olmuş. Sayar, Zihni Sinir'in sadece tasarımla karikatürün birleştiği yerde ortaya çıkmış bir tip olmadığını söylüyor. Kendi ifadesiyle Zihni Sinir, aynı zamanda buluşlarıyla, insanın eşyasıyla ve çevresiyle olan ilişkisini de sorguluyor.

Hatta Zihni Sinir'in sadece eşyayla değil, doğayla olumlu uyumunun izlerini de görmek mümkün. Zihni Sinir'in çalışma masasının çevresinde bulunan bitki ve hayvanların hepsi bu uyumun simgeleri. Kertenkele Sami ve Örümcek Mustafa gibi. İrfan Sayar, bunların "Zihni Sinir'in sürekli kendi dünyasında bir şeyler yapmakla uğraşırken dış dünyayla ilişki kurma şeklinin bir anlatımı" olduklarını söylüyor. Masa etrafında sürekli bir şeyler yapmaya çalışan veya Zihni Sinir'in kendileri için özellikle yaptığı buluşları kullananlarsa Mustafa, Sami, akvaryumda beslediği balık, nilüfer çiçeği ve saksıdaki kaktüs... Bütün bunların hepsi Zihni Sinir'in, dolayısıyla da İrfan Sayar'ın doğaya olumlu uyumunu gösteren duyarlı bir yaklaşımın simgeleri.

Yaratıcılık İçin Biraz Yaramazlık Gerekli

Zihni Sinir'in procelerinin her biri, birbirinden parlak fikirlerle süslü. Ancak bu fikirleri ortaya koymak, çizim becerisi ve espri yeteneği yanında mutlaka başka şeyler de gerektiriyor. İrfan Sayar'a göre bu tip yaratıcı fikirler, alışkanlık haline getirdiği sorgulayıcı düşünce biçiminden kaynaklanıyor. "Çevremde olup biten olaylarda genelde hep neden-sonuç zinciri arıyorum, olayların nedenini ve nasıl olduğunu izleyerek anlamaya çalışıyorum" diyor İrfan Sayar. Tabii bu arada işleri yetiştirmek için kendini zorlamanın da verimlilik açısından olumlu etkisi olduğunu belirtmeden geçmiyor.

Peki, ama özellikle de bir yetişkin olarak günlük yaşamın ağırlığı ve baskısı, yaratıcılığı engelliyor mu? Tersine, İrfan Sayar sorunlarla karşılaştığımızda yaratıcılığın daha çok ön plana çıktığını düşünüyor ve bunu şu örnekle ifade ediyor: "Masadaki bir bardak çayı dökene kadar o çayın dökülmemesi için ne yapabileceğiniz konusunda en ufak bir düşünceniz yoktur. Çünkü sizi bunu düşünmeye zorlayan bir şey yoktur. Oysa çayı döktüğünüz andan itibaren, böyle bir olayın tekrarlanmaması için kafanızda hemen birtakım fikirler şekillendirmeye başlarsınız". Kendisi, yaşantımız sırasında sürekli uzak kalmaya çalıştığımız küçük sorunların aslında bizi daha yaratıcı olmaya ittiğini ve yaratıcı olmak için biraz yaramazlık yapmanın zararı olmayacağını söylüyor. "İyi ki sorunlar var" diyor, "yoksa hayata farklı şekilde bakacak çözümlere ulaşamazdık".

Kâğıt Üzerindeki Karikatürlerden Gerçeğe

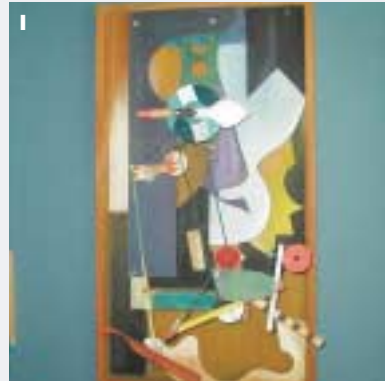
Zihni Sinir'in projelerine kendi verdiği ad olan Proce, bugün İrfan Sayar'ın tasarımlarını gerçeğe dönüştürdüğü, İstanbul Arnavutköy'deki şirin atölyesinin de adı olmuş. Peki, kâğıt üzerindeki dünyaya ait bir buluşçunun, insanı gülümseten tasarımlarını gerçek dünyaya taşıma fikri nasıl ortaya çıktı?

Tahtalar, ipler, boyalar, aletler... Hepsini İrfan Sayar'ın ellerinde düşleri gerçeğe çevirmek için uğraşıyorlar.

İrfan Sayar, bu gelişmeyi şöyle özetliyor: "Zihni Sinir'in procelerinin oldukça ayrıntılı ve hatta bazılarının ciddi anlamda hayata geçirilebilir olduğunu düşünmeye başladığım bir zamanda, okuyucuların da sürekli baskısıyla bu proceleri hayata geçirme fikri ağırlık kazanmaya başladı. Haftalık mizah dergilerinin sıkıntılarından da iyice bunaldığım bir zamanda, sürekli aklımda olan bu düşü gerçeğe gerçekleştirmek üzere bir atölye kurmaya karar verdim. Zaten sürekli olarak düşlenen bir şeyi gerçeğe dönüştürme serüveninin hangi yollardan geçtiğini öğrenme arzusu vardı içimde."

1. Bu tablonun her parçası değişik bir şekilde hareket ediyor. Sesi de aynı değirmen gıcirtısı gibi.
2. İşte size Zihni Sinir tasarımı, çalışan bir telefon.
3. Üstte bir Zihni Sinir saati ve notluğu, altta İrfan Sayar'ın poput adını verdiği iki kukla.

Soldaki iki kukla aslında birer gece lambası. Işıkları yanınca çok güzel görünüyorlar.

Tasarımı sürmekte olan tekerlekli bir radyo. Dinleyebiliyorsunuz bile.

Bu fikirle beraber, başlangıçta kendisi de bir proce olan bu atölye, bugün İrfan Sayar için düşle gerçeğin buluştuğu bir yer olma özelliğine kavuşmuş. Sadece İrfan Sayar için mi? Taş desenli duvarları, mavi ışıklandırması, tavandan sarkan kuş şeklindeki kuklaları, her tarafta ince bir zekânın ve titiz bir çalışmanın ürünü olan gerçeğe taşınmış proceleri, değirmen gıcirtısına benzeyen sesler çıkaran tablolarıyla, içeri girdiğiniz anda gülümsemekten ve hayranlık duymaktan kendinizi alamadığınız bir yer burası. Buraya ilk girdiğimde, ben de ağzımın iki tarafa lastik gibi uzayarak yanaklarıma kocaman bir gülümseme kondurmasına ve gözlerimin de beş

dakika boyunca etrafa hayran hayran bakınmasına engel olamadım. Zaten İrfan Sayar da "Proce'ye gelirken yanınızda çocukluğunuzu da getirmeyi unutmayın" diye özellikle belirtiyor. Ama merak etmeyin, uzun zamandır kaybetmiş olsanız bile Proce'ye girer girmez içeride sizi beklediğini görüyorsunuz.

Kuramsal çizimler ve bunların uygulamalarını bir arada bulabileceğiniz bu yer, kuram ve uygulama arasındaki farkı da gözlemleyebilmenize olanak sağlıyor. Peki, ayrıntıları çok iyi tasarlanmış bir çizim mi, yoksa tam akıldaki gibi olmasa da ortaya çıkan elle tutulur ürünler mi daha doyurucu? İrfan Sayar, kuram ve uygulamanın birbirini tamamlaması gereken öğeler olduğunu belirtiyor. Ama yine de sonuç tam düşündüğü gibi olmasa da, bir düşü elinde tutmanın, iğne oyası gibi özenle işlenmiş iki boyutlu bir çizimden daha fazlasını verebildiğini düşünüyor.

Zihni Sinir ve İnternet'in Sanal Dünyası

Zaman geçtikçe bilgisayar teknolojilerindeki ilerleme, İnternet'in yaygınlaşması ve İrfan Sayar'ın bu yeni teknolojiye olan ilgisi, kendini bu ortamda bulmasına da neden olmuş. İrfan Sayar, "Böyle bir işe kalkışmak ve kolayca istediğim sonuçları almak çok da sihirli göründü gözüme" diyerek bilgisayar teknolojisinin hayatına getirdiği kolaylığı vurguluyor ve ekliyor: "Sonuçta Proce biraz mahalle arasında ve ben de İnternet'in okuyucularıyla buluşmak için oldukça elverişli bir ortam olduğunu düşünmeye

İrfan Sayar, Zihni Sinir'in gerçek dünyaya çıkmadığını, ancak okuyucuların Zihni Sinir'in dünyasını ziyaret edebileceklerini söylüyor.

başladım. Açıkçası Internet ortamının çok fazla hengâmesi ve zahmeti de yok." Bu çabanın sonucunda ise www.zihnisinir.com adresinden ziyaret edebileceğiniz Web sitesi doğmuş.

Bir süre sonra bu siteye kullanıcının etkileşimli olarak katılabileceği özellikler de eklenmiş. Bunun en göze çarpan örneği ise, herkesin öğrenci olarak kayıt yaptırabileceği Zihni Sinir Uniwwersitesi. Bu üniversitenin kuruluş amacını İrfan Sayar şöyle özetliyor: "Zihni Sinir başından beri iki boyutlu ve sanal bir karakterden ibaret. Doğrusunu söylemek gerekirse o oraya ait, yani üç boyutlu hale gelerek hayranlarıyla buluşmak ve iletişim kurmak ona göre değil. İşte bu noktada eğer Zihni Sinir üçüncü boyuta çıkamıyorsa, okuyucularını kendi iki boyutlu dünyasına çekmek daha mantıklıydı. Uniwwersite fikri de böyle doğdu. Zihni Sinir'in rektörü olduğu

Uniwwersitesi'ye katılmak isteyen okurlar öncelikle sitede kendilerine bir görünüm yaratarak, bununla iki boyutlu dünyanın bir parçası oluyorlar. Sanal dünyada Zihni Sinir'le buluşan kullanıcılar içeride aklıbol, sinirce gibi bulmaca şekilleri üzerinde düşünme ve hatta beraber yeni procelere imza atma şansı buluyorlar. Başarıları diğer Uniwwersiteliler tarafından oylamayla belirleniyor. Böylece her katılımcının puanları birikiyor. Daha sonra bu puanlar sanal karakterin görünümünde değişiklik, yeni saç modelleri, yeni giysiler, arkadaşlarınıza gönderebilmeniz için hazırlanmış çok özel e-kart'lar ve hatta Proce'de satılan ürünlerde bir miktar indirim kadar birçok işe yarıyor." Sadece bu kadar değil, Web sitesinde İrfan Sayar'ın her türlü çalışması hakkında bilgiye ulaşabiliyorsunuz. Filmler için hazırlanan özel procelerden tutun da, reklam filmlerindeki çalışmalarına kadar...

Zihni Sinir'in Web sitesinde, Zihni Sinir ve İrfan Sayar'la ilgili birçok bilgi bulabilirsiniz.

Sohbetimiz bittiğinde teşekkür ederek, bir daha görüşme sözüyle Proce'den ayrıldım. Arnavutköy'ün İstanbul'un karmaşası içinde şaşırtıcı bir inatla koruduğu sakin mahalle havasını solurken, yüzümde kocaman bir gülümsemeyle hâlâ gördüklerimi düşünüyordum. Dileyenler için İrfan Sayar'a ve Zihni Sinir'e ulaşmak zor değil. İster TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisinin son sayfası, ister Arnavutköy kilise meydanındaki Proce veya Internet'teki www.zihnisinir.com sitesi. Üçü de bir düşüncenin farklı yansımalarını ifade eden, birini diğerinin yerine koyamayacağınız bambaşka yerlere açılıyor. Kapıyı bir yerinden aralamak da artık size kalıyor...

. Levent Daşkıran